

ԱՆՏՈՍԱՏ «ԲԱԿԱՐԱՆ» ՀԱՍԱՐԱԿ ԱՐԿՂԻ ՓՈԽԱՐԵՆ

Ս. ՓՈՇՈՏՅԱՆ

Տարիներ շարունակ ասֆալտե ճանապարհն անցնում էր փոքրիկ այս շենքի մոտով ու չէր նկատում այն: Ծանապարհը սուրում էր արագաթափ, ու փոքրիկ այդ շենքը ոչ մեկի հայացքը չէր ձգում դեպի իրեն: Բշերին էր հայտնի, որ ծառերի արանքից հափիվ երևացող այդ շինության վրա այսպիսի ցուցատախտակ կա. «Հայկական ռեսպուբլիկայի շերամապահության գիտահետազոտական կայան»: Այո, շատ բշերին էր հայտնի:

Բայց ահա... Ոչինչ չէր պատահել: Ոչ հեքիաթային պալատ էր դարձել այդ փոքրիկ շենքը, ոչ էլ նման մի բան: Այն կանգնել էր այնպես, ինչպես կար ու ծառերի արանքից ճանապարհին էր նայում: Բայց ահա ճանապարհն այդտեղ ասես սկսեց դանդաղեցնել իր ընթացքն, ու մարդկային տարբեր հայացքներ սկսեցին ինչ-որ բան փնտրել այնտեղ, թթենիների այգու մեջ: Փնտրում էին, դիմում հարևանին, ավտոբուսի տոմսավաճառին:

— Այդ ի՞նչ կայան է, որ նոր մեքենայի գյուտ է արել...

Տոմսավաճառն արդեն կարող էր բավարարել մարդկանց հետաքրքրությունը: Տուրիստական խմբերի գիդերն էլ Երևանից Էջմիածին գնալիս ճանապարհի այդ մասում նոր թեմա ավելացրին իրենց զրույցներին:

— Նայեցեք աջ... Ահա այն փոքր շենքում է աշխարհում առաջին անգամ լուծվել շերամապահության մեքենայացման հարցը:

Շերամապահության ու բնական մետաքսի արտադրությամբ դարեր շարունակ զբաղվել են աշխարհի շատ երկրներ: Չինաստանը շերամի հայրենիքն է, ճապոնիան նույնպես հայտնի է շերամի արտադրության մեծ մասշտաբներով, իսկ Սովետական Միությունում 11 ռեսպուբլիկաներ են զբաղվում շերամապահությամբ: Այդ խիստ արժեքավոր արտադրությամբ զբաղվում են Իտալիայում, Ֆրանսիայում, Հնդկաստանում, Բուլղարիայում, Իրանում և աշխարհի շատ այլ երկրներում: Ու որքան էլ տարօրինակ թվա, մինչև օրս բոլոր այդ երկրներում գոյություն ունեցող գիտական հիմնարկներին, ինստիտուտներին, առանձին գիտնականների չէր հաջողվում գտնել շերամի արտադրության մեքենայացման ուղին: Բոլոր փորձերն ավարտվում էին անհաջողությամբ:

մեծերին: Այնպես որ, բոլորովին էլ պատահական չէր, երբ նա սովորելու գնաց ոչ այլ, քան հենց շերամապահական տեխնիկում, հետո էլ նույն գծով՝ ինստիտուտ և ասպիրանտուրա:

Որքան նա խորանում էր իր ընտրած մասնագիտության մեջ, այնքան ավելի էր մեծանում մեքենա ստեղծելու նրա ձգտումը: Մեքենա... բայց ինչպե՞ս: Չէ որ շերամը կենդանի է ու նրա հետ մեքենայի լեզվով խոսելը շատ է բարդ: Ինչպես կենդանի այդ օրգանիզմներին հարմարեցնել մեքենային: Սակայն մեքենայի մասին մտածելուց առաջ պետք էր նախ հիանալի ճանաչել շերամի բիոլոգիան, ուսումնասիրել մեկ ամսում 14 հազար անգամ մեծացող այդ թրթուրների պահանջները, նրանց բնավորությունն ու վարդաքսման առանձնահատկությունները: Երկար ուսումնասիրու-

թյունները Սանատրուկ Սարգսյանին հանգեցրին այն եզրակացության, որ մեքենայի համար պետք են այնպիսի թրթուրներ, որոնք աճեն խիստ հավասարաչափ: Իսկ դրա համար... Ահա, թե որքան պարզ ու հասարակ է ամբողջ այդ գաղտնիքը, երբ այն արդեն գտնված է: Դրա համար ուղղակի պետք է նման ժառանգականություն ունեցող բոլոր շերամների համար լույսի, ջերմության, խոնավության հավասար պայմաններ ապահովել: Ինչպե՞ս... Դա արդեն կանի մեքենան:

Ահա և պատրաստ է մեքենայի առաջին սխեման: Թող որ այդ սխեմայում բավական առատ լինեին թերի կողմերը, բայց չէ որ գտնված էր բանալին: Մնում էր գործի տեխնիկական կողմը, այսինքն մնում էր «մաքրագրել» ու կարգի բերել մեքենայի տարբերակների վերաբերյալ մտքերը, նախագծերը և վերջապես պատրաստել այն:

Իսկ ո՞վ հանձն կառներ այդ գործը: Սկսվեցին որոնումները. համապատասխան մարդ գտնելը բավական դժվար դուրս եկավ:

Եվ ահա, մի գեղեցիկ օր, գիտնականի առանձնասենյակն է մտնում 40-ի մոտ, համակրելի արտաքինով մի մարդ և առաջարկում.

— Ասացեք, ձեզ ի՞նչ մեքենա է պետք: Ես կպատրաստեմ:

Մարդը լուռ լուռ է բացատրությունները և գնում: Մի շաբաթ հետո նա վերադառնում է գործող մի մոդել հետը: Պարզվում է, որ Գեորգի Մկրտչյանը մի նոր գյուտ է մեքենայի ստեղծման ճանապարհին:

Գեորգին աշխատանքային իր կենսագրությունն սկսել է գործարանում: Փականագործի աշակերտից: Հետո դարձել է խառատ, սովորել է փականագործություն ու վերջապես կարողացել է իրականացնել իր երազանքը՝ ստանալ բարձրագույն կրթություն: Պոլիտեխնիկական ինստիտուտն ավարտելուց հետո էլ նա չի

թողել իր սիրած արհեստը: Դասավանդել է տեխնիկական ուսումնարանում և միաժամանակ աշխատել հաստոցի մոտ:

Իսկ այժմ նա իր մեկ ուրիշ երազանքի իրականացման ճանապարհին է: Սանատրուկ Սարգսյանի հետ աշխատում է մեքենայի ստեղծման վրա: Սկսելով գործը դանդաղ էր առաջ գնում: Կայանի՝ ժամանակակից կահավորանքով լաբորատորիաները բոլորովին պիտանի չէին մետաղներ կտրելու, ծակելու ու նման գործերի համար: Չկային անհրաժեշտ գործիքներ ու նյութեր: Բիչ էր, այո: Բայց՝ երբ այդ քչին միանում է մարդկային համառությունը, անհավատալի էնտուզիալմը, երբ գիտության դոկտորն ու դիպլոմավոր խառատը թևերը ետ ծալած, օրերով մուրճ ու մետաղի հետ են գործ ունենում, այդ դեպքում արդեն բոլոր տեսակ գործիքների պակասն այնպես սարսափելի չի թվում: Նրանք աշխատում են լարված, օր ու գիշեր, չնկատելով կիրակին և արհամարհելով գրիպը: Նման գործում միայն այս երկուսի համատեղությունը կարող էր արդյունք տալ: Իսկ այդ արդյունքը հիմա կանգնած է նորակառույց «բնակարանում»՝ պարզ, հստակ արտաքինով, ու այնպիսին է, որ մինչև անգամ դժվար է նկարագրել: Թեթև մետաղյա կմախք, որ բռնում է մի սենյակի չափ տարածություն, իրար կողքի ու մի քանի հարկերով շարված արկղեր, որոնք թրթուրների «բնակարաններն» են և այլ հարմարանքներ: Պարզ ու հասարակ է թվում մեքենան:

Իսկ ինչպե՞ս է աշխատում այն: Նույնպես շատ պարզ: Մեքենան որոշակի ռեժիմով կերակրում է արկղերում տեղավորված որդերը և բացելով արկղերի հատակը մաքրում է այն առանց թրթուրների հանգիստը խանգարելու: Բոլոր թրթուրները հավասար չափով են ստանում կեր, լույս, ջերմություն, խոնավություն: Հավասար չափով, քանի որ բոլորն էլ օրվա ընթացքում նույն չափով են գտնվում սենյակի սառը և տաք, լուսավոր և մութ մասերում: Իսկ դա ամենակարևորն է: Երբ նորածին թրթուրների համար ստեղծվում են միևնույն պայմանները, նրանց վարճացումն էլ տեղի է ունենում հավասարաչափ, և նրանք հարմարվում են մեքենայական ռեժիմին, պայմաններին: Այսքանը: Իսկ այլ կերպ՝ այլ կերպ այլևս պետք չեն հատուկ մարդիկ, որ կերակրեն շերամին, մաքրեն նրանց «բնակավայրը», տեղափոխեն, պետք չեն և մեծ շինություններ, քանի որ նման մի մեքենան իր մեջ է առնում այնքան շերամ, որքան կարող են հինգ շերամատուն միասին:

Պարզ կառուցվածք ունի մեքենան: Բայց ինչքա՞ն հնարամտություն, ինչքան խոր մտածված հաշվումներ, ինչքան մի՞տք կա մետաղյա այդ պարզ մասերից յուրաքանչյուրի մեջ:

Եվ իզուր չէր մասնագետների հիացմունքը, իզուր չէր շերամապահության հարցերին նվիրված՝ կայանում տեղի ունեցող համամիութենական խորհրդակցության մասնակիցների տված բարձր գնահատականը:

Շերամապահության միջինասիական ինստիտուտի դիրեկտորը հրճվանքով նկատում է.

— Սա ամենամեծ նվերն է ուլբեկ ժողովրդին:

Այո, առաջին հերթին ուլբեկ ժողովրդին, որովհետև միայն Ուլբեկստանը տալիս է Սովետական Միության արտադրած բոժոժի մոտ կեսը: Իսկ եթե ավելացնենք և մյուս ռեսպուբլիկաները, եթե ծանոթանանք մեքենայի բերելիք օգուտների նախնական հաշվումներին... Ահա դրանցից մի երկուսը: Այս մեքենայի արմատավորումը արտադրության մեջ կտա շերամապահական կառույցների խիստ